

1. Notities van de les van 13 04 98

Een inleidend woord over paranormale krachtwerkingen (8 blz.).

(Redactie : Mr. T'Jampens is aan het woord.)

Ik ga vooraf iets onderstrepen: het gebruik van visualiseringen. Vooral de natuurkundigen gebruiken dat woord. Een onbekend origineel wordt beter kenbaar gemaakt door een gekend model. Om natuurkunde goed te begrijpen moet men veeleer gespecialiseerd zijn. Het origineel is dan specialistenkennis. Al de anderen hebben als buitenstaanders hier dan nauwelijks of geen toegang toe. Als wetenschappers spreken over hun terrein aan mensen die hierin niet thuis zijn, dan moeten zij zich bedienen van een algemeen toegankelijk model, tot iets dat tot het gemene, het gemeenschappelijke verstand behoort en dat eigen is aan alle mensen.

Illustreer we. Men zegt dat een atoom bestaat uit een kern met er rond een aantal elektronen. Dat is een model, maar origineel is veel ingewikkelder. Het model geeft een visuele voorstelling, een soort van vertaling van iets gespecialiseerd in een niet gespecialiseerde vorm.

Kosmologie is dat onderdeel der natuurkunde, waarbij vooral wiskundige structuurformules aan bod komen. Denken we aan de formule van Einstein, en zowat de basisformule van de hele natuurkunde: $e = mc^2$. Deze formule zegt dat energie en materie vanuit een zeker oogpunt omwisselbaar zijn. Energie is een vorm van materie, en omgekeerd. In 1 gram materie zit een enorme energie. Deze kan berekend worden door de massa ervan te vermenigvuldigen met het kwadraat van de lichtsnelheid. Ontzettend veel energie is nodig om weinig massa te vormen, of, weinig massa kan je omzetten in gigantisch veel energie. Het laatste wordt b.v. toegepast in een kerncentrale. In 1905 publiceerde Einstein een eerste keer een tekst over zijn relativiteitstheorie. Als je niet in wiskunde thuis bent, dan weet je niet echt waarover het gaat. Wie wel wiskunde studeert, maar op een niet gespecialiseerde wijze, zit ergens tussenin. Ofschoon niet echt gespecialiseerd, reikt zo iemand toch reeds boven wat een jan modaal, wat het gemene of gemeenschappelijke verstand hierover kan vertellen. Natuurkundigen visualiseren, ze gebruiken begrippen die het grote publiek kent om over hun niet zo toegankelijke theorie te bespreken. Mensen in het onderwijs doen dat ook; het origineel, de moeilijke leerstof wordt voortdurend aan de hand van vele toegankelijke modellen vertaald naar het kinderlijke niveau toe.

Dat geldt evenzeer voor wijsgerige theologie. Godsdienstwetenschap is een zeer gespecialiseerde wetenschap. Ik heb er mij vanaf 1956 mee bezig gehouden. Ik heb er wel veel over gelezen, en heb een wereld heb ontdekt waar ik wel kan over spreken, maar toch blijft het moeilijk. In de tekst die over wijsgerige theologie gaat, geef ik de basisbegrippen die jij kunt begrijpen, zodat ook de basisbegrippen van de Bijbel verduidelijkt worden.

Hetzelfde geldt ook voor de wijsgerige psychologie of menskunde. Dat vervalt in 2 delen: een biologisch deel en een deel dat de paranormologie behandelt. De cursus bestaat uit teksten die voor uw niveau uitgekozen zijn. Het is ernstige en solide informatie die gij kunt begrijpen. Degelijke teksten opstellen is niet steeds eenvoudig. Aan de universiteiten van Lausanne en Genève worden tegenwoordig cursussen ingericht voor wetenschappers en advocaten om degelijke teksten op te stellen, die bovendien in een aanvaardbare stijl geschreven zijn. Goede teksten voor jullie vinden is mijn voortdurende zorg, zodat je als je na het derde jaar van hier vertrekt, over een serieuze en degelijke informatie beschikt. Je eigent je zo een wereld toe, die u uiteindelijk vormt. ‘Algemene vorming’, zodat je in heel wat toch een beetje thuis zijt. Dat is ook het principe van Harvard, de universiteit in de V.S., zodat men zich ver verwijderd houdt van alle vakidiotie.

Ik ben in 1956 met de studie van het paranormale begonnen, en dit dank zij een ontmoeting met prof. van Esbroek, die prof was aan de ingenieursschool in Gent. Hij trok mijn aandacht op dat probleem van de paranormologie, dat toen toch erg verwaarloosd was. En ik zie nu dat hij gelijk had. De meeste Westerse mensen hebben geen echt begrip meer van wat religie ooit geweest is en in een aantal niet Westerse culturen nog steeds is. Het gevolg bij ons: de kerken lopen leeg, religie zegt velen nauwelijks nog iets. Ze hebben zo goed als geen contact met de wezenskern van religie zelf. Mijn collega die catechese geeft (docent aan het HIVO) heeft een heel ander standpunt dan ik. Catechese is retoriek, dat is een boodschap overdragen aan een publiek. Mijn probleem is anders en gaat over de ontologie zelf van de godsdienst. Wat is religie juist? Wat is het wezen ervan? Niet: hoe kan ik de katholieke religie overbrengen naar kinderen? Dat laatste is retoriek. In een van religie vervreemde wereld wordt het geven van catechese een onwaarschijnlijke job.

Twintig jaar geleden over religie spreken was niet echt ‘in’, nu echter, is dat een gegeerd onderwerp ja een mode geworden, zelfs bij atheïsten. Religie wordt zeer actueel. Ik begon in 1940 te studeren Ik kan enigszins nagaan aan welke golven en modes de intellectuele wereld

onderhevig is, en het doet het me wel eens meer denken aan de vrouwenmode die ook heel wat veranderingen ondergaat.

Het woord visualiseren is wat ongelukkig gekozen. Men zou beter spreken van modellen. Het gaat om gelijkenissen en samenhangen, om een gegeven dat op het origineel lijkt en ermee samenhangt, maar toch niet hetzelfde is. Men spreekt van analogie.

Enkele vrienden in Genève bezorgden me een boek¹, dat uniek is in zijn soort: een wetenschappelijke studie over de bijna dood ervaring van een welbepaald type. De Russische schrijver Tolstoi kent dat fenomeen zeer goed, en beschrijft in één van zijn boeken een doodsna-bije ervaring van een zekere Ivan Illich. Deze viel in een diepte in de slaap en beleefde tijdens het slapen een zogenaamde uittreding, waarbij het fijnstoffelijke lichaam het grofstoffelijke verlaat. Blijkbaar dood, beschikt hij dan over een vorm van verhoogd bewustzijn en bevindt zich in een lichtende wereld. Dokters en verplegend personeel horen soms ook zulke verhalen van terminale patiënten. Plots, schijnbaar zonder reden, verbetert hun humeur, er toont zich een glimlach op hun gezicht, ze hebben geen pijn meer, en hebben maar één verlangen: te kunnen sterven. Ze willen naar de lichtende wereld die ze gezien hebben. Van zulke ervaringen over de gehele wereld maakten Osis en Haraldson een uitvoerige studie, waarbij zelfs medisch personeel uit India en Amerika betrokken werd. Dit om ook gegevens van andere culturen dan alleen maar de West-Europese cultuur te hebben.

Hun besluit: een uittreding is onafhankelijk van de cultuur of van de religieuze keuze van de terminale mens. Dus wint het bestaan van een lichtende wereld aan waarschijnlijkheid. Ik heb tegen dat boek één bezwaar en dat is het volgende: wat van hun ervaringen verschil noemen de auteurs een mythische dwaling. Er zijn echter ook andere en even waarachtige visioenen maar niet zo spectaculair². Volgens mij verrijken en versterken dergelijke studies, die toch een wetenschappelijk niveau hebben, de godsdienstwetenschap. Daar leer je heel wat bij en dit op een zo wetenschappelijk mogelijke wijze.

In *Scientific American* van september vorig jaar, is een specialiste aan het woord die zich bezig houdt met het effect van hypnose en andere suggestiemethoden. In Bergen (Mons, België)

¹Osis K, Haraldson E., *Op de drempel; visioenen van stervenden*, Amsterdam, Meulenhof, 1979.// Karlis Osis, Erlendur Haraldsson Ph. D. - *At The Hour Of Death: A New Look At Evidence For Life After Death*.

² Zie het boek 'de Homo religiosus' op deze site, onderdeel 6.1.1.: een nadoodse vreugde.

werd hypnose toegepast om een hoge persoon van de justitie aan te vallen. Ik heb mijn hart vastgehouden, want hypnotische verklaringen zijn met een zeer groot voorbehoud als waar aan te nemen.

Let op voor verklaringen van mensen die gehypnotiseerd zijn. Ik heb me radicaal verzet tegen alle vormen van hypnose, met of zonder toestemming van de gehypnotiseerde. Want alle hypnose ontnemt de wil aan de man of vrouw die het ondergaat. Hypnose is een verregaande graad van suggestie en zelfvervreemding en dan kun je met de mensen spelen en ze van alles laten doen en laten zeggen. Dokters gebruiken dat b.v. om tandpijn weg te nemen. Zelfs bij zo'n schijnbaar onschuldig gebruik heb ik vragen. Volgens mij is hypnose helemaal niet onschuldig. Maar gezien dat dat in wetenschappelijke middelen toegepast wordt, mij goed, maar ik raad het iedereen altijd af. Als ik mensen met een probleem wil helpen, dan moeten ze zo bewust mogelijk zijn. Ze moeten er met hun geest bij zijn. Dan kunnen ze met hun eigen persoonlijkheid dat verwerken. Als je ze in hypnose brengt, dan breng je ze in een droomtoestand. Je bent jezelf en jezelf niet. Wat voor 'ik' is dat als je droomt? Je hebt jezelf niet in handen en niet onder controle. Ik heb teksten van psychologen, die schrijven dat het geen belang heeft of iets dat bovenkomt waar is of niet, als het maar bovenkomt. Ja maar, neem nu die zogenaamde satanische riten, als die nooit echt plaats gevonden hebben, maar de gehypnotiseerde vertelt er over, wat kan een psycholoog daar mee doen? Als dat ooit plaatsgehad heeft dan kun je zeggen er is daar een probleem, maar als dat pure fictie is, wat voor therapeutische waarde heeft dat dan? Ik kan daar niet, ik vinden mensen hypnotiseren veeleer experimenteren maar op een erg gevaarlijke manier.

Hoe kan men over het paranormale spreken met mensen die dat nooit gekend hebben? Toch ken ik weinig mensen die nog nooit een paranormale ervaring gehad hebben, of er van een betrouwbare persoon die dat wel heeft gehad, nog nooit hebben gehoord. Het is wel een feit dat onze cultuur dat verdringt. Het is misschien in een aantal gevallen nog goed ook. Ik ken mensen die daar zodanig en op een onverstandige manier mee bezig zijn dat ze na enkele jaren ook iets mankeren... Je moet goed en logisch in je vel zitten om daar mee bezig te zijn.

Catechese enerzijds en ontologie van religie anderzijds, verschillen. Ontologie van religie stelt zich de vraag: hoe werkelijk is religie? En; hoe is ze werkelijk. De catechist stelt zich de vraag: hoe breng ik religie bij aan mensen, dat is een ander perspectief. De Grieken maakten streng onderscheid tussen ontologie, retoriek en wetenschap. Wetenschap is vakspecialisatie.

De meeste mensen die catechese geven duiden religie rationalistisch. Dat kan moeilijk anders. Onze West-Europese cultuur is nu eenmaal rationalistisch. Men komt in onze cultuur al te gemakkelijk in de problemen als men bij de lessen religie al te veel het paranormale betreft. Hoe religie aan kinderen of volwassenen overbrengen als je niet aansluit bij die al te rationalistische denkwijze. Als mensen hiervoor open staan, dan kun je over religie als een ervaarbare kracht, spreken. Alle archaische culturen zijn religieus. Religie is het fundament van de hele cultuur. In het westen, sedert de late middeleeuwen, wordt dat ontologische fundament vervangen door de wetenschappelijke, nominalistische rede. Deze rede laat geen plaats voor paranormale ingevingen. Vandaar dat onze cultuur voor die niet Westerse culturen, en dat gaat toch om ongeveer 80% van de wereldbevolking, problemen stelt. Die mensen begrijpen ons, westerlingen niet.

Een vriend missionaris on Peru zegt me dat, om in de landbouw een scheikundig product bij die indianen te kunnen invoeren er slechts één manier is, de mensen daar zo toespreken dat ‘moeder aarde’ dat product aanvaardt. Dan aanvaardt de lokale bevolking dat ook. Met Westerse propaganda bereik je er niet veel. Dan stoot je op afstotingsverschijnselen. Die mensen daar kunnen dat in hun wereldbegrip niet plaatsen. Pascha mama, (letterlijk vertaald: de corpulente dame) kunnen we vergelijken met onze oude venussen, zeer oude en corpulente vrouwenfiguurtjes die moeder aarde voorstellen. Zelfs tot in Rusland vindt men ze. Die culturen leven daar nog van. Pure scheikunde kennen ze niet, wel scheikunde geïntegreerd in hun religie, dat gaat er in en is aanvaardbaar. Niet zozeer de wetenschappers, wel de missionarissen, protestants of katholiek, leggen veel gemakkelijker contact met die bevolking, dan wetenschappers, juist omdat ze er mee samen leven.

Om de lokale bevolkingen te begrijpen is een degelijke cursus van godsdienstwetenschap belangrijk, dan pas kan men doordringen in hun mentaliteit. In een aantal gevallen zijn de cursussen etnologie te rationalistisch geschreven. Aan een meisje dat zo’n cursus volgde heb hem die tekst ter inzage gevraagd. Veel religie zat er niet in, integendeel. Bovendien was de cursus vooringenomen. Ik heb haar gezegd: Uw prof is een pure anarchist, al wat gezag is van ouders, leerkrachten, patroons, is als een rode doek op zijn stierlijk besef. En ik betrap hem op een oneerlijkheid. Ik lees in die cursus dat hij spreekt over Margaret Mead³, het kopstuk van de Amerikaanse etnologie.

³Zie het boek ‘De Homo religiosus’ op deze site, hoofdstuk 2,1.: ‘Een antropologische misvatting).

Zijn mening over Margaret Mead is buitengewoon begunstigend, maar een recentere Australische studie zegt dat Mead veel wetenschappelijke fouten maakte. Ik vertelde het meisje dat ze dat gerust aan haar prof kon zeggen. Wat zij ook deed. Waarop de prof antwoordde: “Ik weet dat wel, maar wat Mead zegt is zo belangrijk dat ik daar niet kan van afwijken”. Dus vroeg ik nadien aan het meisje: “Is uw prof nu wetenschappelijk en eerlijk? Hij verzwijgt moedwillig dat die studie van Mead vals is. Uw prof. is niet objectief.” Na die Australische studie is Mead op de universiteiten in de VS schrapt als verplichte lezing etnologie.

Men verwijt de kerk dat ze niet altijd tolerant is, maar aan de andere zijde, de niet klerikale, is men soms evenmin tolerant. Als je sommige wetenschappers hun axioma's voor hun ogen brengt, dan merk je soms hun de enorme weerstand tegen het feit dat er gegevens zijn die hoewel ze niet strikt wetenschappelijk zijn, hoe dan ook toch bestaan. Een ideologische vorm van wetenschap meent dat zij het hele terrein van de werkelijkheid omvat. Wat niet wetenschappelijk is, bestaat dan niet. Een methodische vorm van wetenschap weet dat zij slechts een deel van de werkelijkheid bestudeert, en wel dat deel dat beantwoordt aan haar axiomatic. Een experiment krijgt b.v. een wetenschappelijke status als men het in gelijke omstandigheden herhaalt en hierbij steeds tot gelijke besluiten komt. Maar zulke strenge criteria leiden ertoe dat sommige gegevens wel bestaan, maar niet op een wetenschappelijke wijze. Sommige wetenschappers willen niet geweten hebben dat iets kan bestaan buiten het terrein van de wetenschap. De freudianen, psychologen en psychiaters spreken van een zekere weerstand. Het subject, hier de ideologisch – niet de methodisch - ingestelde wetenschapper, wil wel eens meer niet geweten hebben dat hij of zij ongelijk heeft.

Wat is filosofie of wijsbegeerte? Filosofie is geen religie, in alle godsdiensten zit wel een filosofie, en er zijn veel filosofieën die religieus zijn, maar dat is niet hetzelfde. Wat filosofie niet is wil ik verduidelijken d.m.v. tegenmodellen.

Filosofie is geen kunst, alhoewel, alle grote kunst draagt een filosofie in zich. Dante's *Divina comedia* bevat middeleeuwse filosofie en theologie omgezet in een kunstwerk. En Goethe 's studie over de gotische kathedraal is dat ook. Hij vindt er de kenmerken, in steen en glas uitgedrukt, van een welbepaalde filosofie. Kunst is evenmin filosofie.

Ideologie is een soort ‘filosofie’ maar met retorische doeleinden. In tegenstelling tot filosofie zoekt een ideologie niet de objectieve waarheid, maar wel een stel axioma’s om te mensen te beïnvloeden.

Een levens- en wereldbeeld op zich, is nog geen filosofie, al was het maar omdat men bij een wereldbeeld niet naar een strenge verantwoording zoekt.

Wetenschappers hebben gemakkelijk een filosofische opvatting: gewoonlijk een sterk scientistisch geïnspireerde, nl. ze zijn zodanig beïnvloed dat ze de wereld, het heelal en de werkelijkheid volgens hun specialisatie zien.

Filosofie houdt zich bezig met de werkelijk is die alle deelgebieden overkoepelt. Filosofie is geen ‘common sense’ denken, geen gemeen verstandelijk denken. Aan de basis van alle filosofie en wetenschap ligt evenwel het gemene verstand. Denken we aan de evolutiestadia zoals Solovief ze beschrijft, uitgaande van het gemene verstand: de steen bestaat, de plant leeft, het dier heeft bewustzijn, de mens is in staat tot religie. Solovief bekijkt de werkelijkheid op een verdiepte, wijsgerige manier. Zo begint ook iedere vakwetenschap, met het gemene verstand, maar overschrijdt het.

Filosofie is meer dan een wereld- en levensbeschouwing, zij zoekt er een methodische verantwoording van. Men ‘bedrijft’ fenomenologie en gaat er verder en op een logische wijze dieper op in. Ook het gemene verstand doet dat, maar filosofisch wordt dat zo methodisch mogelijk gedaan. Fenomenologie wil het gegeven weergeven zoals het zich aan het bewustzijn toont, wat ook paranormale ingevingen impliceert. Ook zij tonen zich aan diegene die ze waarneemt. Fenomenologie toont wat zonder moeite direct gekend is. Logica bestaat nooit zonder fenomenologie want logica begint met dat wat gegeven is en zoekt naar dat wat gevraagd is. Ontologie brengt ‘zijnden’, ik verkies het woord ‘werkelijkheid’ die gegeven is, ter sprake. Op het gegeven volgt het gevraagde. Dat leidt tot logisch redeneren. Logica sluit daar altijd op aan. Logica begint met iets dat gegeven is en zoekt naar iets dat gevraagd is. De streng logische methode maakt filosofie tot filosofie: het object, in zijn breedste begrip, getoetst of zo toetsbaar mogelijk.

Het lukt de mensen niet om de totaliteit van de werkelijkheid in één omvattend systeem vast te leggen. Daarvoor is de werkelijkheid te uitgebreid en te complex. Toch is ze een samenhangend systeem, zo niet zijn er contradicties. Plato en Socrates hebben niet geloofd, dat de menselijke geest tot één samenvattend systeem kan komen. Wel geloven ze dat de werkelijkheid uiteindelijk geen contradicties bevat. Dat de menselijke geest dat in zijn geheel kan vatten, dat geloven zij niet. Vandaar de dialogen van Plato, hij houdt het bij verschillende opinies en steekproeven. Zijn dialogen blijven dikwijls ‘aporetisch’, men komt niet tot een éénsluitend besluit maar tot een aantal meningen die min of meer kunnen gestaafd worden. Ook Aristoteles beseft dat we niet tot een juist, algemeen encyclopedisch beeld van de werkelijkheid kunnen komen.

Archutas voelde eveneens dat probleem. Hij schrijft: “Indien iemand ertoe in staat was, alles tot één begrip te herleiden, dan, zo lijkt het mij, is zo iemand de meest wijze mens, begaan met goddelijke eigenschappen. De Griek Archutas van Tarente (in Sicilië, Zuid Italië) ziet er een ideaal in. De oude Grieken waren zeer religieus. Atheïsme zoals onze cultuur dat kent, was hen vreemd. Wie dat wel zou beweren, vertelt een historische leugen. Ze kennen enkel scepsis, niet ons doorgedreven atheïsme. Een sceptisch Grieks filosoof was zelfs ooit priester van zijn stad. Grieken kenden nooit het rauwe materialisme zoals dat b.v. in het 18-eeuwse Frankrijk leefde. De Grieken kenden hun mythen. Zodra filosofie begint hebben ze hun fysische theologie. M.a.w. ze redeneren filosofisch over wat godheid is, wat religie is, enz. Om de hele werkelijkheid te kunnen begrijpen, zou men volgens Archutas een hogere positie moeten kunnen innemen. Men zou dan de werkelijkheid van buiten die werkelijkheid moeten bekijken. Dat gaat echter niet want we zijn er zelf een deel van en zitten er midden in. O.m. Socrates en Plato zijn zich daar zeer scherp bewust van geweest.